

ACTIVITAT ARQUEOLÒGICA 2004

Antonio Moro i García

Des d'aquestes pàgines de la revista hem exposat reiteradament la necessitat de disposar de la figura de l'arqueòleg municipal a Terrassa. Des de l'octubre de l'any 1980 la ciutat ha estat testimoni d'una activitat arqueològica frenètica, continuada i gratificant, que ha esdevingut una tasca habitual en la dinàmica urbana. Amb excavacions i descobriments tan significatius, entre d'altres, com els diferents treballs dins el perímetre de la vila medieval de Terrassa: els descobriments de trams de fossat, d'una torre cantonera del recinte emmurallat i d'un tram original de la muralla –el castell palau de Terrassa, la torre del Palau–; o l'excavació parcial del fossat del castell cartoixa de Vallparadís, del mas de la Castlania, de la masia Torre Mossèn Homs, de ca N'Anglada; i, en l'àmbit del món romà, l'excavació de les restes de vil·les com les de Can Jofresa, l'Aiguacuit, Can Bonvilar i Can Fonollet. Molt més recent, l'excavació en extensió del conjunt monumental de les esglésies de Sant Pere, l'antiga seu episcopal d'Ègara. A més a més, des de l'any 1985, el seguiment d'aquelles obres particulars susceptibles a la recuperació de dades per al coneixement de la nostra història continua essent una faceta primordial en la tasca arqueològica i patrimonial de la ciutat. Però també, sens dubte, el més rellevant d'aquest desenvolupament de l'arqueologia a casa és que ha permès la formació i consolidació de professionals terrassencs de reconegut prestigi, i no només en l'àmbit arqueològic, sinó també en el museològic. Fruit de tot això i la mateixa constància infatigable de persones concretes, al llarg dels anys, ha estat que, ara, per fi, des del proppassat primer d'abril, la ciutat ja tingui un conservador arqueòleg del Museu de Terrassa, el terrassenc Antonio Moro i García, adscrit a l'IMCET, de l'Ajuntament de Terrassa.

Com ja vàrem especificar en anteriors números de la revista, els últims quatre anys la participació de les empreses particulars dedicades al desenvolupament de les tasques arqueològiques a la nostra ciutat va entrar en una dinàmica habitual. Aquests dos últims anys, l'activitat arqueològica ha estat nombrosa i amb intervencions importants de llarga durada. Els resultats de totes elles es poden consultar a les corresponents memòries que els autors han lliurat al fons del Museu de Terrassa, a les quals ens remetem per a ampliar les dades.

Abans de descriure les intervencions més rellevants d'aquests últims dos anys, hem de destacar dos fets importants. Primer, la recuperació d'un diari, «Desenrutllament de les obres de restauració, memoria y comentaris del castell cartoixa del Vallparadís» (sic), redactat per l'encarregat, el senyor Miquel Vilarrubí i Casamiras (Terrassa, 1895-1959). En aquesta llibreta, amb il·lustracions realitzades per ell mateix, es descriu una part dels treballs efectuats i les impressions que li suggeria l'inici dels treballs de restauració del claustre, al setembre del 1954. Volem agrair des d'aquí a

la família Vilarrubí que ens hagi facilitat una còpia d'aquest diari, la qual ha estat dipositada al Museu de Terrassa. En segon lloc, volem exposar una nova interpretació epigràfica del pedestal encastat a l'obra de l'església de Santa Maria, dedicada a l'emperador Antoni Pius, i que hem demanat al senyor Pere Puig i Ustrell: «Al cèsar emperador Titus Eli Adrià Antoni August Pius, fill del diví Adrià, nét del diví Trajà Parthicus i besnét del diví Nerva, pontífex màxim, dotat de la potestat tribunícia, cònsol per segona vegada, designat per a la tercera, i pare de la pàtria, ho dedica per decret dels decurions el municipi flavi d'Ègara».

Castell cartoixa de Vallparadís

La realització del projecte de perllongament dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya fins a la futura estació de Vallparadís-UPC, que afecta una part de la configuració defensiva i l'entorn immediat del castell cartoixa de Vallparadís, ha obligat a la realització de dues campanyes d'excavació arqueològica al tram est del fossat de l'esmentada fortalesa. Aquests treballs arqueològics varen ser promoguts pel Departament de Ports i Transports de la Generalitat de Catalunya i l'empresa GISA. Els duu a terme l'empresa de Mataró ATICS, SL, sota la direcció tècnica de l'arqueòleg terrassenc Jaume Díaz i Ortells. Uns primers resultats d'aquesta tasca, en espera de la definitiva redacció de la memòria arqueològica corresponent, han estat parcialment presentats al número 12 dels catàlegs del Museu, corresponent a

Miquel Vilarrubí assegut en el pont d'accés al castell cartoixa de Vallparadís (foto Toni Vilarrubi)

l'exposició programada del Museu de Terrassa «La cartoixa de Sant Jaume de Vallparadís», visitable fins a la primavera del 2005 i on encara són exposats els materials arqueològics més significatius. Els esmentats treballs arqueològics, doncs, han deixat al descobert tot el tram est del fossat, fet que ha permès constatar les seves extraordinàries dimensions que ja s'apunten amb els treballs dels anys 1991-1993 (sondeigs als trams nord i sud).

La primera referència del castell correspon al document de compra del terreny per part de Berenguer de Sanlà i la seva dona Ermesenda al comte Ramon Berenguer III, l'any 1110, amb l'obligació d'edificar-hi una fortalesa. Amb el temps, l'edifici ha estat transformat segons les necessitats i usos que ha tingut, en especial l'any 1344, en què es va configurar com a cartoixa. Però l'element defensiu exterior, el fossat, ha perviscut en el seu estat original i només ha anat quedant amagat, amb el pas dels anys, pels diferents nivells de rebliment, fins a la seva definitiva inutilització. Com l'arqueòleg Jaume Díaz ens descriu, el tram est del fossat transcorre de forma paral·lela a la façana est del castell, a uns tres o quatre metres, i presenta una amplada d'entorn dels 12 m a l'extrem sud, a la intersecció amb el tram sud, i d'uns 8 m a l'extrem nord, on gira per tal de configurar el tram de fossat nord, amb una fondària general entorn dels 5 m (a l'extrem del desguàs al torrent de Vallparadís, el tram nord del fossat presenta una fondària entorn dels 7 m i uns 5 m a l'extrem oposat del tram sud). La secció del fossat té una forma de ve baixa, amb un petit canal al fons que permetria reconduir les aigües de la pluja cap al torrent. L'execució del projecte de perllongament dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya implica la destrucció d'aquest tram de fossat, però s'ha considerat de realitzar la seva reconstrucció total, per a una possible recuperació posterior dels altres trams del fossat.

Raval de Montserrat, número 33

La sol·licitud d'una llicència d'enderroc a la finca esmentada –afectada pel Pla Especial com a zona d'interès arqueològic, ja que es troba sobre el traçat del tram oest de la vila de Terrassa– va permetre la realització d'una intervenció mitjançant un sondeig arqueològic. Els resultats han estat satisfactoris, ja que l'arqueòloga Marta Maragall i Moreno, de l'empresa Arqueociència, Serveis Culturals, SL, va localitzar al pati interior el traçat la conservat d'aquest tram de fossat. Actualment s'és a l'espera que es dugui a terme la corresponent excavació de tot el traçat afectat per la finca. Així mateix, cal fer esment que també s'ha efectuat una tasca de recuperació i documentació patrimonial de la finca que s'ha d'enderrocar, obra de l'arquitecte Lluís Muncunill, ja que la finca conserva una extensa gamma d'elements decoratius originals (paper pintat d'empaperar, rajoles hidràuliques de pavimentació), i, sobretot, s'han pogut documentar alguns aspectes sobre la tècnica i metodologia constructives de l'arquitecte Muncunill, desconeguts fins ara i que, finalitzats els treballs, podran presentar-se.

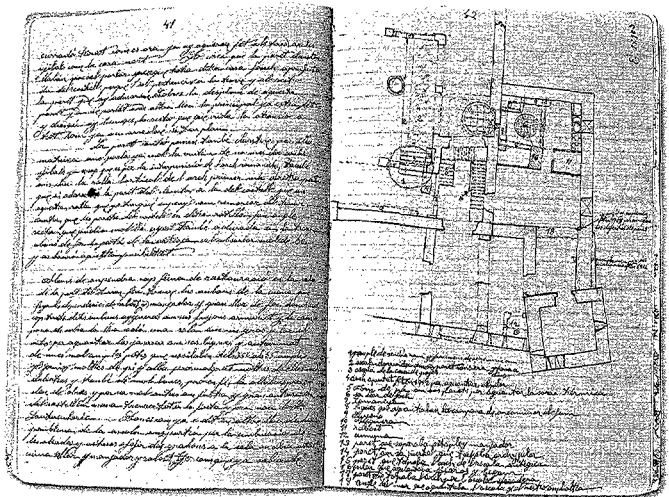
Carrer Cremat, número 3

Novament, l'enderrocament d'una finca dins la trama urbana medieval va propiciar-ne el seguiment arqueològic, amb uns resultats prou significatius per al coneixement de la nostra història. L'empresa Arqueociència, Serveis Culturals, SL, promoguda per la Gerència Municipal d'Urbanisme de Terrassa i sota la direcció tècnica de l'arqueòleg Daniel Gutiérrez Espartero, va dur a terme el seguiment i l'excavació de la finca esmentada, la qual presentava una construcció original d'entorn el final del segle XVI o el principi del segle XVII, amb posteriors fases constructives. Però les troballes més rellevants han correspost a la localització d'una galeria subterrània, amb un traçat d'entorn els 25 m i una cambra final d'uns 4 m de diàmetre, i d'una sitja d'època ibèrica, que confirma la presència de restes ibèriques a l'entorn de la plaça Vella, com així es va constatar durant els treballs arqueològics de l'any 1994. Per altra banda, també cal destacar la recuperació d'objectes amagats entre les tapires que configuraven els murs de tàpia. En aquest cas, cal destacar la troballa d'un fragment de pergamí que ha estat datat al segle XIII.

Torre del Palau

La Diputació de Barcelona, a través del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local, ha finançat les tasques d'una nova intervenció arqueològica mitjançant l'empresa Arqueociència, Serveis Culturals, SL, novament sota la direcció tècnica de l'arqueòleg Daniel Gutiérrez Espartero, a la Torre del Palau de Terrassa. El motiu d'aquesta intervenció són unes futures obres d'arranjament interior de l'edifici. Malgrat el caràcter puntual de l'intervenció, s'han posat de rellevància alguns aspectes constructius

Pàgines 41 i 42, diari dels treballs de restauració del castell carroixa de Vallparadís escrit per Miquel Vilarrubí (fotografia: Toni Vilarrubi)

que fins ara desconeixem: la porta original d'accés ha estat del tot delimitada i s'han pogut determinar les diferents fases constructives de la torre, tot completant els resultats d'intervencions, també puntuals, d'altres campanyes arqueològiques. Cal esmentar, al present estudi, l'excel·lent treball de planimetria realitzat per M. Gemma Garcia i Llinares; la seva realització ha suposat el coneixement real de les dimensions físiques de la Torre.

Esglésies de Sant Pere

La revista TERME ha estat testimoni de l'evolució dels resultats de l'excavació arqueològica dins el conjunt monumental de les esglésies de Sant Pere. Han estat nombroses les notícies de les troballes i, sobretot, els canvis en la planta de la configuració del conjunt episcopal en el transcurs d'aquests quatre anys d'excavació. Ara, finalitzada la nostra intervenció de camp, s'està procedint a l'anàlisi i l'estudi de les dades recollides i a la presentació dels diferents projectes arquitectònics del Pla Director de les Esglésies, per a la restauració i adequació del conjunt. La valoració d'aquests quatre anys ha estat del tot positiva, ja que no només hem posat a l'abast de tots les restes d'un conjunt episcopal i llur evolució, amb parts constructives conservades, sinó que estem en disposició de diferenciar, comprendre i explicar la seva configuració espacial i litúrgica. És a dir, l'estudi de la recuperació en planta dels edificis desapareguts i de les parts conservades permeten intuir i diferenciar els espais i, consegüentment, l'ús d'aquests. L'exemple més clar el tenim a les restes de les diferents fases constructives de la catedral d'Ègara, on hem distingit clarament les diverses plantes de l'edifici i la seva configuració d'espais.